ԱՆԵՑԻ ՎԱՐԴԱՆԱ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԵՐԳԵԼԻՔ

ՎԱՍՆ ԿԱՌԱՑ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԲՈՂ

Եզական գրուածիս հեղինակն պիտի մնայր յաւէտ անյայտ, եթէ նա ինքն նախահոգակ իմաստութեամբ մտածած չըլլար դրոշմելու,– ծախակողմեան լուսանցից վրայ իսկ,–իւրաքանչիւր տան գլխատառերը, որոնք կը կազմեն խորագրի ամբողջացուցիչ մասն, այսպէս. « ԱՆԵՑԻ ՎԱՐԴԱՆԱ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԵՐԳԵԼԻՔ »։ Հետաքրքրուեցայ, բնականապէս, գիտնալ և եթէ կարելի է՝ գտնել մեծախորհուրդ վարդապետիս ժամանակն և անոր մասին անդրագոյն տեղեկութիւններ տոհմային պատմութեան և ժամանակագրաց քով, բայց ի զուր. զի Անեցի վերադիր կրող Վարդան վարդապետ մը ուրիշ տեղ յիշուած չէ։ Միայն յամի Տեառն 1307 Հեթում թագաւորի հրամանով ի Սիս գումարուած ժողովական Հարց մէջ յիշատակուած է նաև Վարդան եպիսկոպոս Անւոյ։ Բայց այս չի կրնար նոյնացուիլ Անեցւոյն հետ, քանի որ մանաւանդ այդ եպիսկոպոսին ոչ գրող ըլլալն և ոչ ալ գրուած մը մեզի հասած է երբէք։ Երկրորդ ներբողիս խորհրդապաշտ ոճն և խրթին լեզուն իսկ Նարեկացւոյ դարուն և դպրոցին աւելի յատուկ է՝ քան ԺԴ.ին. հետևաբար Անեցի վարդապետս Ժ. կամ ԺԱ. դարուն ապրող մէկն ըլլալու է, ըստ իս, ու քաջավարժ մեկնողական և քերթողական արուեստին, գուցէ թէ և գրիչ ուրիշ մեկնութեանց։

Գրուածս գէթ ինծի ծանօթ՝ միակ օրինակն է, բաղկացած վեց փոքրադիր թերթերէ, զոր բազմահմուտ Հ. Մկ. վարդապետն մեր Ջամչեան ընդօրինակած է – յամի Տեառն 1800– Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանի Ձեռագիրներէն։ Ջամչեան նկատելով բնագրի ինչ ինչ սխալագրութիւնները՝ ուղղագրած է զանոնք, նշանակելով ի ստորոտս իր ընդօրինակութեան՝ բնագրի տարբեր ընթերցուածներ ևս։

Ազգային բանաստեղծներէն մէկը ծանօթանալով գրուածիս՝ Հ. Ղ. Ալիշանի հակիրճ մէջբերումէն, խնդրած էր – տարիներ առաջ – այս տողերը գրողէս, որ ամբողջապէս օրինակելով իրեն ղրկեմ։ Երկայն որոնումներով հանդերձ՝ չյաջողեցաւ ինծ գտնել յայնժամ, զի տեղէն հանուած և ուրիշ թուղթերու կոյտին մէջ դրուած էր։ Քանի մ'օր յառաջ դեռ զանոնք կարգաւորելու ատեն, առանձին Տուփերու մէջ, եկաւ ի յայտ, զոր արդ կը փութամ հրատարակել « Բազմավէպ »ին մէջ, թողլով յիշեալ բանաստեղծին որ Ֆրանսերէն լեզուով ծանօթացնէ նաև Եւրոպացւոց։ Սակայն կանուխէն ըսած ըլլամ, որ ոչ միայն ինքն, այլ և կորովի մեկնիչք և աստուածաբանք իսկ գլուխնին շատ պիտի յոգնեցնեն վերահասու ըլլալու համար Անեցի վարդապետիս խորհրդապաշտ բառերուն և բացատրութեանց, որոնք՝ ըստ իս, վարկպարազի գործածուած չեն, այլ խոր և խորհրդաւոր նշանակութեամբք։

Հ. Բ. ՍԱՐԳ.

Առ կառքդ աստուածութեանդ և լծակիցքդ քառադիմանդ ի կենդանախառնակեալքդ միշտ, և ի վակասքդ արարածոց, ի մշտաձողով և յանկէզ անիւքդ յարաբարդքդ, և ի կալքդ ընաւից երախայրեաց ստահատին կենդանութեան, երկրպագեմ մշտածագ և շահաւէտ հովանոյդ ձեռոյդ եդեալ առ իս զկաթդ կենդանարար՝ բուսուցանել յինէն գրոյս բանաւոր ի բարունակիդ օրհնութիւնդ միշտ և յարաժամ։

Նուրբ և անքնին էութեանն ընդունակք, և հայելիք երկատեսակք բազմաբորբոք

© National Library of Armenia

ճառագայթիցն, մշտաթափք և սքանչելալուր ձայնիւք գետք յորդառատք, զոր առ երամս հրեղինացն վառիք ծով մշտածաւալ ի յիմացուածս, և յանգոյն գոյանալք, լինիք բարձող վեհին փառացն։ Զոր մաղթեմ առ քառադէմսդ՝ փառաւոր ներգործութեամբ և առ իս ձեանալ ձեր. զի եղայց բոլոր ի ձև սկզբնատպին միշտ և յարաժամ։

Երագընթացք և սրադարձք ի խոր և ի վեր. ստեղծագործող բանին՝ սուրբ լարք և ուռկանք ոսկետեսակք և բազմարարք. կայով բոլոր գոյիւքս ի ձեռն ինքնագոյին, որ ի վերայ ջուրցն միշտ շրջի, և յերկանուն և յանծնունդ ի մեծ ծովէն հանէ մարմին և շունչ ազգի ազգի. և զընտրեալսն առնէ փառակից ձերում դասիդ, և աննեղն ի մարմնի եղանիւր, զոր մարդոյ նմանութեամբ ի ձէնջ բարձեալ փառաւորութեան[1] երկրպագի. Զոր կարդամս առ քառակերպարդ վասն բարձրելոյդ[2] ի ձէնջ սուրբ պատկերիդ, պահել անձին իմում զտիպս տէրունի միշտ և յարաժամ։

Ցանկք բուրաստանին՝ որ ունի առ իւր զծառն կենդանի զոսկեսաղարթն, և զպըտուղն համազգի. զոր ի սրոբէիցն նուրբ պողոտայն ի մաքրեցելոյն այլ ոչ պահի. և որք ի քառաբուխ յիմաստս ձեր մկրտի՝ ի բարունակէն արագահաս պտղաբերի ժառանգ Աստուծոյ Հօր և Քրիստոսի ժառանգակից. Զոր և կենդանի և բանաւոր ոստովք մաղթեմ առ քառանունսդ, մուծանել զիս ի պարտէզդ աստուածային և յօղել ի յաստն իմ հոմազգի, պտղաբերել զնա միշտ և յարաժամ։

(Առ Մարդն). — Ի բազմադէմ և ի սրբազան ստեղծուածդ, և յընտանի իմոյ ձևոյս և բնութեան բանականիս, մարդդ բազմաթև, որ ունիս առ ձեռինդ զկշիռ զորդւոյ Նոր Սիոնի. և զօրութիւնդ և յիմաստութիւնդ որդւոց Ադամայ և բոլոր բանականացս, և նախկին գաղափարդ և ի կնիքդ անփոփոխ. ի ձուլարան դէմսդ և ի թագընկալ գլուխդ. ի յանտարակուսելի հանճարդ, յարդիւնաւոր և յանկարօտ բանականդ, ի յաստուածաբանդ և ի վարդապետդ յիմանալեաց. փութայ անձն իմ հաղորդիլ սորի բանիցդ և կենդանանալ ի խօս վասն էիդ. Զոր և համբուրելով զգարշապարդ հրափայլ բանաւորեա առ լեզուս իմ միշտ և յարաժամ։

Վազվազատես և փութալուր Այր հրաշից Էին, զոր յերկուցեալ համայն էակքս. զի անձեն զտիպդ էառ, արար զմարդն և մարդացաւ, և ի ձեռն քումդ պաշտեցաւ Աստուած և Տէր ձևիդ, քարոզեցաւ միակ քո ձևդ. ի տպաւորեալսն բազմացաւ և փառաց Տեառն տաղանդ ի յանօթ խեցեղինացն զանձեցաւ, զոլ կենդանի և մշտախօս քնարաւորք և փողահարք ապագայիցն և անճառիցն ժուժ[3] ազդարար. Զոր առ քեզ գոլով զմուտս ամենայն ձայնիցն և զելս ընդ բնաւս, որովք երկրպագեմք և պաղատիմք՝ առ շնչառուչ փողդ ահաւոր՝ բանաւոր, զքնար բանիս իմոյ պահել կազմ, և ձայնալի, խօսել առ տէրունիսն միշտ և յարաժամ։

Առ հարսնարան փեսային՝ ոսկետեսակ աշտանակ, և առ շնորհաբաշխութեանցն հանդէս՝ լապտեր անկարօտ, և տունկ ձիթենի մշտակացագոյն[4]. դահեկան վարձու և շահողաց քանքարացն գանձ անթուելի, թագաւորեցելոցն թագադիր և վիճակացն կարապետ անմոլար, աստուածացելոցն կերպիւդ խոստովանող և աննախանձ երկրպագու, և համբուրեալ օծելոյ և քահանայական ձևիդ վիճակ ճշմարիտ, և դպիր անձանձիր՝ պատարագին վասն էին հաշտութեանն, և բարեխօս անդադար, և կոդահոս վտակին պատկառելին վարագոյր. Զոր իբրև զտէրունի տանուտէր զնախատիպ իմ աղաչեմ՝ առնել հաղորդս շնորհաց միշտ և յարաժամ։

Բարունեացն և իմանալեացն դասուն՝ արուեստակ փայլմամբ իմաստիւք, և սարտուցելոյ սերովբէիցն զնդին և յասացե-

---

1. Հաւանօրէն՝ փառաւորութեամբն։
2. Լաւ ևս՝ բարձելոյդ։
3. Թերևս՝ յոյժ։
4. Եւ կամ՝ մշտակաց այգոյն։

© National Library of Armenia

լոցն՝ դէտ լուսաբեր, ի գագաթ կամարին եղելոցն և ապագայիցն՝ նշան հաւատալի, և մելան ոսկի առ գրչին. զոր ձեռամբ էին ընդհանուրքս աշխարհագրին պարտեաց մուրհակքն պատառին, և առ քարտէզ մարմին բանին՝ անուն Նոր և սքանչելի փառօք անսուտ դաշամքն ուղէգրին. Զոր հանուր հարազատիւք կարդամք առ հարազատ ձեզ՝ միալ անջնջելի կենդանագրին միշտ և յարաժամ։

Դատաստանի էին վկայ ճշմարիտ և դատապարտելոյ զնդին հատանող սուր երկսայրի. ճգանց ճգնաւորացն՝ ապարէզ հանդիսի, և քաջապէս մրցողացն՝ պսակ ոսկեհուռ. անկիրթ մրցողացն՝ վարդապետ վարժասէր, և յապաշխարութիւն տկարացն՝ ջատագով յուսոյ և բարեխօս անպատկառ. ի հաշտութիւն հօր՝ գիրկ լայնատարած, և յողջոյն կարօտելոցս՝ համբոյր սրբութեան. ի հաւատոյս մատանին՝ անջնջելի դրոշմ. մշտագեն պարարակին արեանն՝ լի[1] ճամարտար. Զոր բնաւ մկրտելով աղաչեմք զսեռ ձեռիդ իմ՝ ի համբոյր սիրոյդ պահել զիս միշտ և յարաժամ։

Անմարմին զուարթուն և անդադար երգեցիկ սիրեցելոյն. ի մատուռնս[2] իմանալեացն բերկրական բարբառ և աւետաբեր տաւիղ. ի լեզուս պարուց աստեղացն՝ ազդեցութեանն զրոյց և զարթուցման ձայն յօդեալ. ի նուրբ շունչս հողմոց՝ բանական ծով, և պատրաստական նաւ՝ գոհար բեռամբք, և նաւահանգիստ ամենաառատ. խօսուն բուրաստան, և ծաղիկ անթառամ ծածկեալ ի ծոց դշխուհւոյ մօր Սիովնի. հրաշաբեր և կաթնաբուխ բանին ստինք՝ ի շրթունս աշակերտեցելոց երկնաւոր մատենագրին. Զոր բանիդ աշակերտելովքդ աղաչեմք զտիպ հարազատիդ, զի ջամբեսցես առ իս զկաթնդ բանական միշտ և յարաժամ։

1. Ընթեռնլի՝ չին կամ ի չին ճամարտար։
2. Ի մատուռնս։
3. Խոստման փայոյ։

(Ցասուժն).—Նկարեալ անուն և ահաւոր դէմ, յանձնապաստան և զարհուրելի բարբառ, հնազանդելոյ գումարիցն սանձք լռութեանց, և փախուցելոց ապստամբիցն հնարաւոր. դարանակալ քինահատոյց և վրէժխնդիր բարք, և հեգնողացն զքէն անպատկառ դատավճիռ. անախտ խորհուրդ և կենցաղ առանձնասէր, բազմահնար և շառաւիղ անքննելի զքեզ քննողաց, անքուն ակն և զուարթուն աններընջելի, սրտից ոստիկան և քննող երիկամանց. որ զանարատովքն զանց առնես և ոչ երեխ սարսելի դիմօք և մահարար ճիրանով. Զոր և զգուելի և զողոքասէր զբարդ աղաչեմ, լինել ինձ ախոյեան առ թշնամիսն իմ միշտ և յարաժամ։

Առ բազուկդ աջակողմեան՝ որ ունի առ իւր զվճիռ եօթնակնքեան. առ ինքնաճառ նամակդ և ի խոսդ[3] մանգաղոյ բարբառոյ արքայիդ. առ բացումն երկնիցդ և յելս սպիտակ կառավարիդ, խոցով նետիւ մահուն մահարարիդ և մահացելոյս կենդանատուիդ. երկրպագեմ իշխանաց իշխողիդ և թագաւորաղէմ սուրբ ձեռիդ. և՛ զթագ ճշմարիտ հոմազգիս՝ պահեսցես յանձին իմում՝ ահաւոր և պատկառելիսն իմ միշտ և յարաժամ։

(Ի բևռն սուրբ).—Վրան՝ լայնատարած թևօքդ, և խորան՝ ի վերայ անախտածին կորեանցն առիւծուն. թևք ցօղալից և լուսալիր, ցանեալ ի կտակս իմանալեացն ի հաւատ՝ զանքննելի ծագումն, բազմերանգն և երկնագոյն տեսակ թևոցդ՝ զանախտածինն և՛ երկնաթռիչս առնէ, և ի թեթև քո մշտաշարժ քաղցրասիգ շնչոյն իջեալ ջահավառէր, և զարմանաւոր տնօրինեալն քառանկիւն ի մեր բնութիւնն թռեաւ թևօք քառաղիմիդ և զուարճացաւ ի վերայ թևոց հողմիդ. և որպէս զանգզն անզուգական՝ նստաւ ի կայան իւր բնական, յիւր ծանօթ երամքն անդ խոյանան։ Զոր հայցեմ առ թագաւորական սուրբ ձեզ, ունել զիս ի ներքոյ հովանւոյդ, պահեսցիս միշտ և յարաժամ։

(Ի յերևն սուրբ).—Անքննելի դիմացն և անճառելի կերպ և անհասանելի էու-

© National Library of Armenia

թեանն նկարագրեալ պատկեր ի քառակուսէ, բնաւիցս եղելոցս օրհնութեանցն՝ քառադէմ ընկալուչ, և ի դաստիարակութիւն եղելոցս՝ քառապատկեր մատակարար. ի մեռեալսն՝ անախտ շնչովդ յարութիւն, և անծնունդ մօր որդւոցն՝ անախտածին ծնող և որսասէր կորեանցն առիւծուց. ի մի անձինդ երեսք չորեքկուսի և բերանք արդարադատք և օրէնք միիշխան արարչութեանցն, փութավճիռ և հրաթափ լեզու յապստամբիցն, և առ հնազանդսն՝ շրթունք լի կաթուածով մեղուի։ Զոր և զերկիւղալի զգէմսդ աղաչեմ՝ տեղալ առ իս զմանանայդ երկնային միշտ և յարաժամ։

(Ի ձեռն սուրբ). — Բարուն իմանալի մեքենայիցն՝ ձեռքդ չորս, որ ունի զվէմն ռնկեան[1] և զհամատարած լարն վինակի, որով շարժէ զճախարակ բրտի, և մատամբքն ոսկի յօրինէ զպարս աստեղացն. որով հիւսէ զծիրանին և զերկնագոյնն վասն անխախուտ և խօսուն խորանին, սկզբնատպին և անփոփոխ օրինադրին, որ և շարժէ զտապանակ ինքնաշարժին. յորոյ ձեռինն բնաւ ճակքս ի կախ պահին, կապեալքն լուծանին, և զառանցն հօտքն մակաղին ի մէջօրէի առ լերամբքն, յորում ցարկածին գլացեալքն։ Զոր և մաղթեմ զենմամբ զառանցդ, զի առ շինուած սրբոյ խորանիդ պահեսցես զիս միշտ և յարաժամ։

(Ի յոտն սուրբ). — Դու քաւարան ամենեցուն, և անկայարան զարշապար հսկայ սուրհանդակի՝ յոգիս և յերամս զօրու բոցեղինացն, և մուտք անդուռն ի շաւիղս աստեղացն, զեղեցիկ ճեմասէր, և առ նշոյլս արեգականն՝ ճաճանչ թափանցիկ. ի ջուրս ծովու՝ անհեստազօտելի լողակ, և ի կարթելն զվիշապն՝ հմուտ որսորդ, և մանուկ խաղասէր. ի յղութիւն ամլոյն՝ սաղմն սուրբ, և ի ծնունդն վկայեալ կնիք և դրոշմ անարատ զերեզմանին, հատ ցորենոյ և ի բերումն արդեանցն և առ մուտսն ի վերնատունն և յիմանալիսն անկարօտ բանալեաց։ Զոր և զգարշապար զերկնակոխ սուրբ արքայիդ համբուրեմ, պահել զիս ի սրահ սրբութեանդ միշտ և յարաժամ։

(Առ եզն սուրբ և ի կնիք նմին ի Յիսուս Քրիստոս Տէրն). — Առ զործունեայ երկնաւոր հովտին և ի շարս քերովբէիցն լծոյն, և ի յամուլդ ընտիր. առ բարդութիւն որայի և հասկին. ի ցնծարբեր որոճդ, և ի յիշումն կենաց հացին. ի հաշտարար զուարակդ, ի շարժումն սայլի[2] աստեղացն. ի յառաջընթաց եզնդ, և առ կատարումն տարւոյն յուսացուցանող երկրավաստակդ. ի վերայ կոհակաց ծովուն ի յակօսապատառ ձևդ, և յուռկանոյ ժողովելոցն ի համբարանդ բարեբարձ. ի բուրաստանս ծաղկոցաց ի շնչալի արածողդ, և առ նազելի լռութիւնդ իսկ խոկասէր և յիմանալի որոճողդ. երկրպագեմ, զի բարձցես զլուծ իմոյ յարկին[3] միշտ և յարաժամ։

(Ի յեղջիւրն սուրբ). — Պանծալի և լի շափեղակապ[4] և մարգարտահաւատ[5] եղջիւր կամարաձև, որ ունիս զաղբիւր օծման իւղոյն. յորմէ օծան ոչ միայն օծեալքն ի Մելքիսեդեկէ և որք յապա, (այլ) և աստուած և տէրն քաղաքացն Դաւթի, պատրաստութեան ձիթոյն և թափեալ անուամբ իւղոյն՝ զլուխն օծաւ միեղջերուն հզօր և հորթու եղինն՝ որ վազէ ի վերայ լերանց բեթելայ և օծէ զիմանալեացն զպետսն և հասանէ մինչև ի խորինս ամենայն անուանակոչութեամբ, և կաթուած պարարակիդ մ[6] պարարտութեան։ Զոր և պաշտելիդ աղաչեմ զճարպդ անտոչորելի՝ յօծման քո պահեա զիս միշտ և յարաժամ։

(Ի յերեսն սուրբ). — Երեսօքդ չորիւքդ և հողմաբեր վարշամակօքդ զքօղ դատեր նոր Սիոնի փութապատառ և բոցակէզ ցուցեր, և զեղեալ զծածկոյթ խաւարն և զմրրիկն բոլորեալ՝ ի մեռեալս անձեցեր,

1. Յօր. անագան։
2. Յօր. այլ ի աստեղացն։
3. Ուղղ. հարկին։
4. Շափիղեակապ։
5. Մարգարտայարդ։
6. Գուցէ ամենայն։

և զտիպ քո ցանկական և տէրունական նմանութեան՝ յերես հարսինն յօդեցեր, զոլ խանդաղակաթ ի սէր և ի խնդիր առնախտ փեսային. զոր ի կաթուածէ քոյ պատկերիդ ցանկութեամբ շարժեալ բոլոր էակքս՝ ի նմանել աննմանոյն, որպէս ոմանք որ զտիպդ առին և յարակայ ընդ էակիցդ օրհնաբանին։ Զոր և նոքօք մաղթեմք առ պարարակդ սուրբ՝ զերես ձեիս իմոյ կալ ի համբոյր փեսայիդ միշտ և յարաժամ։

(Ի շուն և սուրբ). — Ցեսակաւ զիմացդ և հարաւարեր շնչողդ լինի փախուցեալ հիւսիսականն սկզ. որթք սաղարթազարդք և տունկք խնկաբերք ի քէն շնչաբերեալ՝ անծախապէս բուրին. ձագք զարնանաբերք և ծիծռունք վճիռնաձայնք[1] ի ձայնեալդ վճիռն առեալ՝ զգալուն յաւիտենից ճչեն, զոր մանակալք և այգեգործք անկարացան, առ ի կթել յերկնաթռիչ բարունակէդ՝ որ երեր պտուղ զպարս աստեղացն և զգունդս հրեշտակացն. զոր լծով քո սքանչելի և լծակցողդ զարմանալի՝ առ գուբ հնձանն ժողովին և ճմլին ի ծոց մեծի արքային։ Զոր և համբուրելով իմ զցանկալի դէմդ արրոյ եղիցեն, զզարնանաբեր և զկենդանարար շունչդ՝ պահել առ իս (աղաչեմ) միշտ և յարաժամ։

(Ի ձեռն սուրբ). — Ի ծրարասէր ձեռնդ տաշխից՝ առ հանգրէնս հարսին զարդու, և ի ջահավառ մատունսդ անձաձրոյթ տալոյն իլոյ՝. ի սեղանամեծար բազուկդ հիւրասիրին Աբրահամու և որդւոց նորա. ի մատունսդ եփփաթաձայն. առ գիրկդ զբզուասէր՝ առեալ մանկանն ի մէջ ա(ա)տենին, և ի սպեղանապատ թաթդ կիսամահին. ի քիւղ և յափդ երկաթիւ և ծովաչափին, և առ թիզդ հանուր էակացս քանակագիտիդ. առ բազուկդ մշատատարած հանգոյն երկնից և բոլոր էակացս պատարագացն նուիրողիդ, երկրպագեմ, զի նուիրեսցես զիս Ցեառնդ միշտ և յարաժամ։

(Ա՛ռ ի յոտսն սուրբ կձղակիսն). — Եղեալ խարիսխ իմանալւոյ խոլանին ի վերայ պատուանդանի ոտիցդ, ուստի ցելեալ լոյսն զնա (զբնաւ), գծիրս աստեղացն, և հանճարագէտս առնէ լին և նորածին արքածնին. զոր ի բերել զկենաց փայտն և զնաւաստին՝ զզլուխն մահաբերին կնգղակահերձ ջախէր, և նուիրէր հողեղինացն զողջակէզքն անգենլի, հաղորդեալս զենմամբ եղինդ՝ կնգղակաւորս արար. առեալ զերինչն լծընկէց՝ լծեալ ի լուծն քաղցրագոյն, և բեռամբ փոքրագոյն երկնավաստակս արար։ Զոր և ճաշակելի սուրբդ աղաչեմ, պահել զիս պատարագելի անձամբ ի լուծ սիրոյ Յիսուսի միշտ և յարաժամ։

(Ա՛ռ արծիւն սուրբ և ի հոգի). — Բաբուն նոր և անշարժ խորանաշինին և անանիծ թելաց ոսկւոյն և արծաթոյն՝ մտաւոր և փոյթ թելամատոյց. և բոց փրձանաց[2] վառեալ ի մէջ եղեգանն և ականցն, և սխտիւ ծերացելոյ անծերանալի հոգւոյն՝ մանուկ նորոգեալ, և թեւոք արիգականն սլացեալ ի վեր, և սովացելոց ձագուցն աղաղակէին ի Ցէր, և ի մարմինն սուրբ ժողովարար պարու արծուեացն, և ձայն ցօղարեր ծանօթ և լուսալիր նկատեալ ի բարձունս զարթուցեալ ննջեցելովք։ Զոր և մաղթեմ համբուրեմ զիմաստութիւնդ արագաթռիչ՝ զարթուցանել ի տառապանաց զբոյ զանձն իմ, վերանալ և կալ առ քեզ միշտ և յարաժամ։ [illegible]

(Վասն աչքոյն[3]). — Գործնականի և անտանելի հողմոյ էին կրողիդ, շնչակալ և բոցայօղ գործնականացն վեհիցն՝ ի վերայ կացողիդ. ի թռիչս պաշտօնասէր աստեղացն՝ կէտ լուսաբաշխ, և շունչ պաշտելոյն ազդեցութեամբն. ի տարակոյսքն զալոյ հողմոյն՝ յայտնութիւն աստիկ հնչմամբ, և վառեալդ առ ի սիրտ անկիզելի նամակաց, և (ի) ծփանս ծովու՝ թռչուն աւետարեր, և նաև կենդանի՝ բարձեալ միշն

1. Ցեղես աղերս ունի Գր. Նարեկացւոյ՝ Ցաղին հետ ի Ս. Ղազար, ուր գրուած է.

«Ցաւիդ եռաստաղիչ բամբիւ զարնանոյդ, . . . Ցաւիդպա(վ)ջեմիս երգ գալիլեայ զուարճից»։

2. Ցոր. կայ՝ տալոյն ի լոյս. սակայն համաձայն Ամկ. Սողոմ. գլ. ԼԱ. 19. «Զվեռս իւր ձգէ յօգուտ, և զմատունս իւր անձանձրոյթ տայ խոյ»։

3. Ուղղելի է՝ փրկանաց, կամ փորձանաց։

© National Library of Armenia

ոգամբ. զոր աստղաճաճանչ և հարաւաշէտ թևօքդ գոլով միշտ ժողովարան։ Վասն որոյ և զպատուելի զթևսդ սուրբ աղաչեմ, թռուցեալ զիս ի խորոցս՝ և յանապատդ սիրոյ ինձ դաղարել միշտ և յարաժամ։

(Առ չուեցն սուրբ). — Եսայեանտես և մարգարէադէտ հրաշիցն՝ վերացեալ հողմն և ծուխ ազդարար, և յանգոյէ ծնեցելոցն ի յընթացսն գիտաւոր, և ամպեղէն թևօքդ ստինք բազմալեզուք յամենայն դիմաց, և առ հանդերձեալ գոյութիւնսն՝ անախտ սերմն, և բիւրաւոր անուամբք պարուրեալք ի ներքոյ ստեղծանէր թևիդ՝ որպէս յանթարթելի և յանքուն բբացդ խորու. և մահու արձանքն կապարեայ ծնան ի յարտեանունսդ լուսոյդ։ Զոր և պաշտելի զերկնասերդ աղաչեմ, զիս ծնանել ի յոյս կենդանի, փառաւորել ի քէն միշտ և յարաժամ։

(Առ երեւքն սուրբ). — Լաւսատու սքանչելապէս լերանցն՝ երեսքդ չորս, և հոլովս ստեղացն հայելի կերպընկալ. բարբառ ի փողոյն և պատգամաձայն հողմոյն շտեմարան անթերի, և համատարած լիճ ջրոց յուսոյն՝ շաղալից և մշտակայթ. ես և հերք սուրբ և կիսագունդ, և ի հողեղէն ի մահիճ տարրիս ճաշակ և որակ ճեմասէր և ինքնազարթոյց. ի յընծայս տասանորդաց էիդ ծխելի կնդրուկ, և մշտակէզ մորենի, և նուէրք ինքնամատոյց։ Որով մաղթեմք առ դէմդ նուիրագործ՝ նուիրել զիս Տեառն միշտ և յարաժամ։

Ի ծիրս կռանաց շրթիթ[1] շարեալ խօսուն շափիւղայ, և հալուէ գոհար հանեալ ի վիմաց, զոր ընդելուզեալ պսակն ի քարէ պատուականէ. յոր և աչօքն զրոլորս պսակէ առեալ՝ զոր ակն աննիւթ իմաստիւք զարդարեաց զհրեշտակսն, և զգարշապար երևելեացս մտաց՝ կացոյց առ վէմդ երկնաթռիչս. և զորս ի խաղդ գետոյդ՝ որ ի վիմէդ զարբեալսն և զլուացեալսն՝ հանգուցանէ ձագախառն երամօք ի յոստս ոսկեսաղարթս. Զոր և անձանձիր կալով թևօքդ երկնատարած ի շրթանցդ շնչաբերեալ՝ և զիս թռուցես առ վէմդ սուրբ միշտ և յարաժամ։

(Առ մազիկս սուրբ արծուոյն). — Կայենից բնաւից անխզելի կապ կախման, մազիլ և կնիք լուսապայծառ, և նուէրս պաշտելի անձանձիր, հրեշտակացն՝ նախաշաւիղ օդապատառ, ի քայլս գնացից ստեղացն իմաստիցն՝ կարապետ լուսաբաշխ, և զարշապար ինքնավար[2] ընդդէմ սատակութեան հողմոյն. արձակ իմաստից և բաժանման ձայնիցն՝ բանուն և կշիռ լուսալիր, բազմաձոյլ և հողեղէն գնդիս՝ ծոցածին ծնող, և յանկիւն Սաղիմայ՝ բոլոր ստինք մշտաբուխ ի խնդիր ունականայն[3] զմրխտից. կենդանի բազմածին, և առ հովանասէր ծնունդսն՝ արմաւենի անթառամ։ Զոր և մաղթեմ առ արծիւդ բազմածին, պահել ի շրթունս իմ զշունչդ[4] բազմասնունդ միշտ և յարաժամ։

ԼՈՒԾՄՈՒՆՔ

Աթոռոց էին մեկնութեանց արժան է միտ դնել, և հասանել բանիցն՝ զոր ծանուցանի ի սուրբ Հոգւոյն՝ տառիւս, յորմէ սկսայց ցուցանել իմաստնոյն զաստուածային աթոռն՝ որ կայ ի վերայ չորեք նախանձերրողեալ կենդանեացն. և քառապատկեր չորս կենդանիքս կան ի վերայ վեց խառնուածոցս, որք են այսոքիկ. մին՝ զոր ասեն. «Ահա հողմն վերացեալ գայր ի հիւսիսոյ». երկու՝ «Եւ ամպ մեծ ի նմա». երեք՝ «Եւ լոյս շուրջ զնովաւ». չորս՝ «Եւ հուր փայլատակէր ի նմա». հինգ՝ «Եւ ի միջի նորա որպէս զտեսիլ բազմագունի ականց». վեց՝ «Եւ ճառագայթք ի նմա». զոր և Տէր հրաշիցն յայտնեացէ և մեզ զճշմարիտն առ ի ճառել միշտ և յարաժամ։

---

1. Թուի լինել՝ շրթիդ։
2. Յօր. ինքնավառ.
3. Ուղղ. ունականացն։
4. Յօր. ի շունչդ։

© National Library of Armenia